

Сяргей ЗАПРУДСКІ

**Аб дынаміцы узусу
беларускай літаратурнай мовы 1920–1930-х гг.
(гісторыя адпрыметнікавых назоўнікаў на *-істы /-ысты*)**

0. Дадзеная з’ява даволі добра асветлена ў навуковай літаратуры. Па-першае, існуе ґрунтоўны артыкул А. Абрэмбскай-Яблонскай, у якім беларускія адпрыметнікавыя назоўнікі на *-істы /-ысты* разглядаюцца на польска-ўкраінскім фоне, пры гэтым у дадзенай працы абмяркоўваюцца ў тым ліку і самыя важныя пытанні, звязаныя з гэтай тэмай: чаму назоўнікі на *-ist, -ista* перамясціліся ў групу з прыметнікавай флексіяй і якія фактары пазней садзейнічалі выпяцненню гэтай інавацыі (АБРЭМБСКА-ЯБЛОНСКА 1972: 24 і наст.). Па-другое, вельмі канкрэтныя храналагічныя вехі адносна ўжывання формаў на *-ist, -ista* прыведзены ў калектыўнай «Гісторыі беларускай літаратурнай мовы» (КРАМКО 1968: 227–228). Так, паведамляецца, што першапачаткова запазычаныя словы са значэннем асобы з суфіксамі *-ist, -im, -эт, -ат* адносіліся да назоўнікаў з нулявым канчаткам, але з цягам часу ўсё часцей сталі афармляцца «па прыметнікаваму скланенню: *паэта, патрыётка, камуніста, марксіста, пейзажыста, сымбаліста*». Паводле аўтараў «Гісторыі...», з 1924–1925 гг. формы тыпу *тэрорыстых, марксыстыя, эканомістыя, соцыялістыя* і г. д. сталі адзінай нормай, аднак з 1928 г. зноў пачалі ўжывацца формы на *-ist/-ыст*, прычым у 1930 г. яны набылі значэнне факультатыўнай нормы. Нарэшце, выкарыстанне назоўнікаў на *-істы /-ысты* ў беларускай мове было разгледжана ў адносна нядаўнім артыкуле А. Хромчанкі, дзе абмяркоўваецца пытанне аб тым, ці ў старабеларускай мове назоўнікі такога тыпу зазналі ўплыў з боку старапольскай, а таксама выказваюцца версіі адносна таго, чаму ўзнікла прыметнікавае скланенне такіх назоўнікаў (ХРОМЧАНКА 1993). Дадзеныя працы, аднак, не вычэрпваюць праблематыкі ўжывання ў беларускай літаратурнай мове 1920 – пачатку 1930-х гг. адпрыметнікавых назоўнікаў на *-істы /-ысты*, што мы і пакажам у гэтым артыкуле.

1. Адказваючы на пытанне пра імпульсы, якія спрыялі перамяшчэнню назоўнікаў на *-ist, -ista* ў групу з прыметнікавай флексіяй, А. Абрэмбска-Яблонска трапна акрэсліла цэлы комплекс прычын, які мог садзейнічаць такому зруху: а) тагачасная («своечасовая») тэндэнцыя да асіміляцыі іншамоўных суфіксаў уласнымі словаўтваральнымі структурамі; на фоне існавання польскіх формаў на *-ista* і расійскіх на *-ист* беларускія інавацыі на *-істы* тыпу *рэалісты, лінгвісты* з’яўляліся рэалізацыяй «пошукаў ўласных шляхоў» засваення новых разрадаў запазычаных слоў; б) наяўнасць у беларускай мове іншых падобных асабовых субстантывавальных прыметнікаў (тыпу *араты, прыганяты* або *паляўнічы, ляснічы*); в) наяўнасць формаў тыпу *гарманісты, арганісты* ў народнай мове і эпизадычнае адлюстраванне іх у лексіграфічных крыніцах (слоўнік Насовіча і нейкі неназваны руска-беларускі слоўнік 1920-х гг.); г) выключная лёгкасць ва ўтварэнні такіх прыметнікаў (АБРЭМБСКА-ЯБЛОНСКА 1972: 23–25). Паводле А. Хромчанкі, знешнім імпульсам, які паспрыяў перамяшчэнню назоўнікавых утварэнняў на *-ista, -ист* у групу назоўнікаў з прыметнікавым фармантам, было «накладванне розных моўных пластоў: лацінскага і царкоўнаславянскага, пазней – польскага і расейскага». Аднак галоўным

штуршком для такога пераходу з’явіліся, згодна з А. Хромчанкай, унутрымоўныя фактары (ХРОМЧАНКА 1993: 26–27).

На думку польскай даследчыцы, прычынай выпяцення гэтай інавацыі стаў клопат з (празмерным) багаццем («*embarras de richesse*»): у беларускай мове не маглі адначасова ўжывацца тры словаўтваральныя мадэлі з абсалютна адной і той жа функцыяй і пашыранасцю ўжывання. (На жаль, А. Абрэмбска-Яблонска ніяк не абмяркоўвае сведчанні аўтараў «Гісторыі...» аб выключнай ужывальнасці назоўнікаў на *-істы* ў 1924–1925 гг.) Выбар формаў на *-іст*, паводле даследчыцы, абумовілі наступныя чыннікі: а) узмацненне сувязей Беларускай рэспублікі з Расійскай Федэрацыяй і як вынік распаўсюджанне расійскіх утварэнняў на *-ист*; б) «патрабаванне самой сістэмы мовы»: пры суфіксе *-ist* флексійная парадыгма аказваецца больш проста, чым пры выкарыстанні суфікса *-ista*; в) узнікненне, прынамсі, сінтаксічнай супярэчнасці з вельмі прадуктыўнымі прыметнікамі на *-істы* (АБРЭМБСКА-ЯБЛОНСКА 1972: 23–25). На неадпаведнасць адпрыметнікавых назоўнікаў на *-істы* / *-ысты* сістэме беларускай мовы як на прычыну іх выхаду з ужывання паказваюць таксама аўтары калектыўнай «Гісторыі...», пішучы, што такое развіццё «ў сістэме беларускай літаратурнай мовы, відавочна, аказалася ўсё ж незадавальняючым, чужародным» (КРАМКО 1968: 227). На іх думку, адмена такіх канчаткаў рэформай беларускай мовы 1933 г. «была падрыхтавана ўсім папярэднім развіццём мовы і моўнай практыкай» (КРАМКО 1968: 228). Згодна з А. Хромчанкай, скасаванне формаў на *-істы* рэформай 1933 г., наадварот, з’явілася фактам «умяшання ў моўныя працэсы», якое «не паспрыяла натуральнаму развіццю нашай мовы». Даследчыца лічыць, што ў сучаснай сітуацыі трэба ставіць пытанне аб вяртанні ў літаратурную мову такіх назоўнікаў у якасці варыянтнай нормы, іх вяртанне спрыяла б абагачэнню стылістычнай сінанімікі нацыянальнай мовы беларусаў (ХРОМЧАНКА 1993: 27).

1.1. Звяртае на сябе ўвагу тая акалічнасць, што сярод прыведзеных А. Абрэмбскай-Яблонскай аргументаў *pro et contra* ужывання формаў на *-істы* ў беларускай мове колькасна пераважаюць аргументы, пададзеныя за іх выкарыстанне. Здаецца таксама, што спасылка А. Абрэмбскай-Яблонскай і аўтараў калектыўнай «Гісторыі...» на сістэму мовы ў дадзеным выпадку не выглядае асабліва абгрунтаванай. Па-першае, флексійная парадыгма першага скланення назоўнікаў (на *-ist*), папраўдзе, можа выглядаць больш прастай у параўнанні з парадыгмай скланення назоўнікаў на *-ista*, але ў параўнанні з парадыгмай скланення адпрыметнікавых назоўнікаў на *-істы* (таксама даволі прастай) яна такой не з’яўляецца. Па-другое, у развагах польскай даследчыцы мала ўлічаны уззус 1920–1930-х гг., з якім яна, падобна, была знаёма толькі ў самых агульных рысах. Як вядома, «ціск ужывання», калі ён бывае асабліва моцны, часам здольны карэкціраваць тыя або іншыя вымогі «сістэмы» мовы, якія (вымогі) ў такіх выпадках «саступаюць» і змушана залічваюць у «сістэмныя» з’явы, што яшчэ нядаўна гэтакімі не лічыліся.¹ У наступных раздзелах мы прысвечым больш увагі акурат узусу, ужывальнасці адпрыметнікавых назоўнікаў на *-істы* / *-ысты* ў беларускай літаратурнай мове 1920–1930-х гг.

2. Паводле нашых дадзеных, формы тыпу *тэарорыстых*, *марксыстыя* былі адзінай нормай беларускага друку ў савецкай Беларусі не па 1927 г., а па сярэдзіну – канец 1930 г. уключна. Так, падобныя формы фіксаваліся ў шматлікіх выданнях 1929–1930 гг.: *капіталістым* (АВШ), *тэлеграфістага*, *стэнаграфістага* (АРАБЕЙ), *спецыялістых* (БахУТУ), *ухілістых*, *камуністага*, *апартуністымі*, *марксістыя*, *эканамістых* (ББ 1930), *ухілістых*, *спецыялістых*, *капіталістых*, *сацыял-фашыстых* (БРС 1930), *машыністаму* (БРУК), *капіталістых*, *фашыстымі* (ВІНАГРАДАЎ–

СЕЎРУК), *актывістага, авантурыстым* (ГЛАДКОЎ), *футбалістага* (ГОЛЬД), *капіталістых* (ГРК), *машыністаму* (ДАШКЕВІЧ), *спецыялістых, металістых, камуністых, амерыканскі журналісты, нацыянал-апартуністых* (Зв. 1930), *інтэрнацыяналістыя, кавалерыстых, артыстых, цымбалістых, гарманістых* (ЗПК), *капіталістых* (Кааб 1930), *шавіністых* (Кам. вых. 1930), *спецыялістых-гароднікаў* (КРАСАЧКІН), *спецыялістых* (ПА 1929) і г. д. Усяго ў нашым (зразумела, невычарпальным) матэрыяле зафіксавана больш за 130 ужыванняў 1930 г. формаў на *-істы, -ысты*, якія сустрэліся ў 25 кнігах розных відаў, 6 часопісах і 2 газетах. Формы на *-істы* ўжываліся ў гэты час як у папулярнай літаратуры (лемантарах, кнігах для чытання, кніжках серыі «Малады прыродазнаўца», «Мастацкае слова – масам», «Інтэрнацыянальнае выхаванне мас», «Навукова-папулярная бібліятэка», «Фізікультура – гігіена – здароўе» і інш.), так і ў спецыяльнай літаратуры (напрыклад: БахУТУ, Кааб, КРАСАЧКІН, ПА). Дадзеныя формы шырока выкарыстоўваліся ў партыйнай літаратуры, параўн. выданні тыпу «Большавіка Беларусі» або «Камуністычнага выхавання». У другой палове 1920-х у Беларусі ўзніклі некалькі таварыстваў, у назве якіх была зафіксавана форма *марксістых*: «Таварыства *марксістых*-дзяржаўнікаў», «Таварыства гісторыкаў-*марксістых*», «Таварыства літаратуразнаўцаў-*марксістых*». У 1925 г. з № 41 выданне «Малады камуніст» змяніла сваю ранейшую назву на «правільную» «Малады камуністы» (праўда, не змогшы ўкараніць «правільныя» формы на *-істы* адразу ж з гэтага нумара). У канцы 1920-х у беларускай літаратурнай мове, падобна, не існавала ніякіх абмежаванняў на выкарыстанне формаў на *-істы*, затое ўсяляк абмяжоўваліся формы на *-іст*. Сферы дзеяння адпрыметнікавых канчаткаў на *-істы*, згодна з нашым матэрыялам, у 1926–1931 гг. падлягалі як мінімум 70 лексем: *авантурысты, актывісты, акулісты, апартуністы, арганісты, артылерысты, артысты, баттысты, белтрысты, гарманісты, дэкабрысты, дарвіністы, журналісты, ідэалісты, імперыялісты, інтэрвенцыяністы, інтэрнацыяналісты, кавалерысты, каланісты, калектывісты, камуністы, канструктывісты, кантрабандысты, капіталісты, кар’ерысты, кінасцэнарысты, марксісты, машыністы, метадысты, металісты* і інш. (Увайшоўшы ў беларускую літаратурную мову ў другой палове 1920-х гг., некаторыя формы [напрыклад, *футбалісты, трактарысты*], падобна, у гэты час увогуле не мелі ў беларускай мове аналагаў на *-іст*.) Можна, аднак, не сумнявацца, што папраўдзе ў другой палове 1920-х гг. утварэнняў на *-істы* было больш, чым 70 і яны ахоплівалі абсалютна ўсе падобныя лексемы. Параўн. у гэтым плане тую акалічнасць, што адпрыметнікавае скланенне ў асобных выпадках пачало пашырацца і на назоўнікі на *-аст / -яст* (*энтузіястых*), а таксама ўжыванне з прыметнікавымі суфіксамі вытворных (*паўфельетаністага, нацфаішыстыя, спецыялістых-гароднікаў, марксісты-тэарэтык, інтэлігент-індывідуалісты, практык-юрысты*) і некаторых унікальных формаў тыпу *унанімістым* (ад назвы французскага мастацкага напрамку «Unanimité»), *клартыстыстымі* (ад назвы французскага мастацкага напрамку «Clarté») (Пол. 1926), *тэнарыстага* (Пол. 1927), *паэтыстых* (Пол. 1928). Пра нарматыўнасць адпрыметнікавых формаў на працягу другой паловы 1920-х – 1930-га года могуць сведчыць назвы наступных кніг: «Што павінны рабіць камуністыя на вёсцы» У. Капітонава (1925), «Памятка камуністаму ў баі» К. Падсоцкага (1928), «У дапамогу прапагандыстаму і агітатару» (1929), «Дапаможнік трактарыстаму» Д. Карэльскіх (1930). (Параўн., аднак: С. А. Бэчнеў. Даведнік *трактарыста*. Менск, 1933.) Формы на *-істы* сустракаюцца ў шматлікіх газетных загаловах таго часу: «падрахтоўка кадраў *спецыялістых*», «прадстаўнік *металістых* БССР», «Прэч з партыі нацыянал-апартуністых» (Зв. 1930).

3. Прымушае задумацца наступны феномен. Нягледзячы на тое, што формы на *-істы* былі інавацыйнымі і ў цэлым былі нешырока прадстаўлены ў народнай мове, насуперак пераважна «народнаму» характару беларускай літаратурнай мовы на працягу некалькіх гадоў яны вельмі шырока ўжываліся ў літаратуры ўсіх відаў, фактычна амаль зусім выцясніўшы альтэрнатыўныя «народныя» і асвечаныя традыцыйнай канчаткі на *-іст (-іста)*. Прычынай такога становішча з'яўляецца, верагодна, спецыфічнасць гістарычнага этапа, перажыванага беларускай літаратурнай мовай у сярэдзіне – канцы 1920-х гг., асабліва сці выкарыстання ў літаратурнай мове першай паловы 1920-х формаў на *-іст/-іста*, а таксама канал, праз які формы на *-істы* ўвайшлі ў беларускую літаратурную мову. Падобна, у сярэдзіне – канцы 1920-х гг. беларуская літаратурная мова дзеля сцвярджэння сваёй самабытнасці і адрознасці ад суседніх моў магла ў асобных выпадках прымаць у якасці нарматыўных не пашыраныя ў гаворках з'явы, а даволі рэдкія рысы беларускага дыялектнага арэала. Пэўнай праблемай ужывання першай паловы 1920-х гг. была, падобна, частая канкурэнцыя паміж формамі на *-іст* і *-іста* як сведчанне расійскіх і польскіх уплываў; «кампрамісная» (нерасійская і няпольская) форма на *-істы*, якая не аддавала перавагі ніводнай з узуальных формаў, магла здавацца ў такой сітуацыі найбольш падыходнай для яе выкарыстання ў беларускай мове. Што да канала пранікнення назоўнікаў на *-істы* ў беларускую літаратурную мову, то, паводле сведчання аднаго з сучаснікаў, такія формы ўпершыню былі праведзены Я. Лёсікам ў працэсе перакладу «Камуністычнага маніфеста» К. Маркса і Ф. Энгельса (Байкоў 1927: 161).² Тагачасныя беларускія камуністы, верагодна, шырока карысталіся ў сваёй дзейнасці беларускім перакладам гэтага кананічнага тэкста камуністычнай ідэалогіі (які ў сакавіку 1923 г. быў надрукаваны ў газеце «Савецкая Беларусь», а ў 1924 г. выйшаў асобным выданнем). Вось жа і ўжытыя ў ім формы тыпу *камуністы* сталіся ва ўяўленні чытачоў гэтага твора «кананічнымі», прынамсі, яны (нягледзячы на іх нязначнае пашырэнне ў гаворках) не здаваліся «няправільнымі». Калі дадаць тое, што многія камуністы – вельмі ўплывовая страта з пункту гледжання распаўсюджвання тых або іншых моўных з'яў – пераважна дрэнна ведалі беларускую мову, што ў гэты час была пэўная кан'юнктура на сцвярджэнне адметных рысаў беларускай мовы, а таксама тое, што ў працэсе фарміравання беларускай літаратурнай мовы ў 1920-я гг. у ёй часам дзейнічала тэндэнцыя да элітарнасці (пра гэта гл.: ЗАПРУДСКІ 2003: 176–177), то трыумфальнае шэсце ў беларускай літаратурнай мове з 1923–1925 гг. формаў на *-істы* становіцца тым больш зразумелым. Новым беларускамоўным камуністам непашыраныя сярод сялянства формы на *-істы* маглі здавацца элітарнымі і таму вартымі ўжывання. Зрэдзьчасу асобныя аўтары-мовазнаўцы прапаноўвалі адмовіцца ад выкарыстання назоўнікаў на *-істы* (параўн., напрыклад: Байкоў 1927: 161; БЕЛАРУСКІ 51), але такія прапановы, здаецца, не выклікалі асаблівага энтузіязму ў мовазнаўчым асяроддзі. Паказальна, што ў лістападзе 1926 г., у час, калі формы на *-істы* ўжо фактычна сталі адзінымі нарматыўнымі (але пры гэтым ранейшае ўжыванне на *-іст* таксама не было зусім забыта), на Акадэмічнай канферэнцыі па рэформе правапісу і азбукі ніхто з дыскусантаў нават не закрануў гэтага пытання.

Асабліва сці ў выкарыстанні формаў на *-істы* было тое, што яны ўжываліся толькі ў дачыненні да назваў асоб мужчынскага полу, аднак ніколі не выкарыстоўвалі канчатка жаночай парадыгмы (тыпу **авантурыстая*, **актывістая*, **акулістая*, **апартуністая*, **артыстая*, **баптыстая* і пад.). У адпаведных выпадках, калі была патрэба пазначыць жаночы пол асобы ўжывалася форма на *-іст* з суфіксам *-к-а*; параўн.: *тэлеграфістага*, *стэнаграфістага* і *тэлефаністкі* (АРАБЕЙ), *мажыстыка*; *гімназісты*, *гімназістка* (БЕЛАРУСКІ). З аднаго боку, можна гаварыць

у дадзеным выпадку пра пэўную непаўнацэннасць адпрыметнікавых назоўнікаў, якія не намінавалі асоб жаночага полу. З другога, гэтае абмежаванне, відаць, абумоўлівалася ў пэўнай ступені пазамоўнай рэчаіснасцю: формы на *-істы* ў 1920-я гг. часта іменавалі людзей, якія з розных прычын пераважна або і нават заўсёды з'яўляліся мужчынамі; параўн., напрыклад, *акулісты, апартуністы, гарманісты, дэкабрысты, журналісты, імперыялісты, кавалерысты, капіталісты, машыністы, металісты* і інш. Падобна, размежаванне родавых формаў на тыя, што выкарыстоўвалі фіналі *-істы* (мужч. род) і *-істка* (жан. род; параўн. прыведзеныя вышэй формы *гімназісты* і *гімназістка*) не выклікалі дыскамфорту ў карыстальнікаў беларускай мовы. Таму можна меркаваць, што выключна маскулінны характар формаў на *-істы* не меў істотнага ўплыву на будучы выхад такіх формаў з ужытку.

4. Прычыны заняпаду формаў на *-істы* былі, верагодна, экстралінгвістычныя. Да такога вываду схіляе храналогія заняпаду адпрыметнікавых назоўнікаў у беларускай мове. Як ужо зазначана, яны сталі падлягаць эрозіі з сярэдзіны 1930 г., да гэтага часу не было ніякіх прыкмет магчымага заняпаду такіх формаў. Калі ў маі 1930 г. была прынята пастанова бюро ЦК КП(б)Б «Вынікі дыскусіі аб мовазнаўстве», калі летам 1930 г. былі арыштаваны вядучыя лінгвісты С. Некарашэвіч, Я. Лёсік, П. Бузук, В. Ластоўскі і іншыя, калі ў масавым друку шырока папулярызаваліся думкі аб шкодніцтве арыштаваных лінгвістаў, «штучныя» формы на *-істы* сталі ўспрымацца перадусім як навязаныя мовазнаўцамі-шкоднікамі, што, верагодна, і паслужыла адной з прычын іх выхаду з друку. Насуперак стабільнаму ўжыванню ранейшага часу з чэрвеня 1930 г. на старонках газеты «Савецкая Беларусь» поруч з формамі тыпу *калектывістага, фаішыстымі, імперыялістых, камуністыя, прапагандыстых, металістых* сустракаюцца ўжо і формы на *-іст*: *камуністамі, камуністаў, спецыялістаў, металістаў*. Насуперак ужыванню ранейшага часу ў № 10–12 часопіса «Большавік Беларусі» за 1930-ы год поруч з формамі на *-істы* тыпу *марксістых, марксістага, марксістымі, камуністых, прапагандыстых, апартуністымі* і інш. фіксуюцца і формы *мананалістаў, спецыялістаў», камуніст*. На працягу 1931 г. у часопісе «Большавік Беларусі» формы на *-істы* паступова замяняліся асабовымі назоўнікамі на *-іст*: *апартуністых, шавіністых, траікістых, марксістых, дэкабрыстых* поруч з *шавіністаў, нацыянал-фаішыстаў, сіяністаў* (№ 1–2), *траікістам, ухілістам, імперыялістаў* (№ 4), *нацыянал-фаішыстаў, фаішысты* (мн. л.), *сацыял-федэралістаў, капіталістаў, сацыял-шавіністаў, утаністамі, інтэрнацыяналістаў, камуніста* (р. скл.), *эканамістаў, каланістаў* поруч з *нацыянал-фаішыстымі, наіфаішыстыя, фаішыстымі* (№ 5–6), *кавалерыстаў, ухілістаў, траікістам, камуністаў* (№ 12). У некаторых выданнях, якія займалі спецыфічную моўную пазіцыю або былі падначалены пісьменнікам, формы на *-істы* ўтрымаліся і пазней за 1931 г., параўн.: *фармалістага, трактарыстых* (БК 1932, № 5, № 8), *фаталістым, інтэрвенцыяністыя* (ЛіМ 1933, 6 студзеня).

5. Ужыванне у беларускай літаратурнай мове другой паловы 1920 – пачатку 1930-х гг. адпрыметнікавых назоўнікаў на *-істы* дэманструе даволі цікавы выпадак, калі пэўная моўная рыса пасля перыяду дынамічнага ўздыму і стабільнага ўжывання ў літаратурнай мове раптоўна занепадае з-за прычын экстралінгвістычнага характару.

Заўвагі

1. Параўн. у гэтым плане нядаўняе безумоўнае адхіленне ў якасці «сістэмнай» з'явы адным з сучасных кадэфікатараў формы *выступоўца* за тое, што «суфікс *-оўца* не ўласцівы словаўтваральнай сістэме беларускай мовы» (ЛЮКАШАНЕЦ 1994: 519), – і больш позняе фак-

тычнае прызнанне тым самым аўтарам дапушчальнасці (верагодна, і «сістэмнасці») формы *выступоўца* (ЛУКАШАНЕЦ 1998: 25; у апошнім выпадку гаворыцца ўжо не пра немагчымасць спалучэння суфікса *-ц-(а)* з дзеяслоўнымі асновамі, а пра «пашырэнне спалучальнасці некаторых словаўтваральных фармантаў»). У кантэксце гаворкі пра першую палову XX ст. у дадзеным выпадку можна дадаць, што форма *наступоўцамі* сустракалася ў беларускім друку яшчэ ў дарэвалюцыйны час (гл.: КРАМКО 1968: 148).

2. Прынамсі Лёсік непазбядаўна выкарыстоўваў формы на *-істы* ў сваіх творах і раней, чым у сакавіку 1923 г., часу, калі ён перакладаў «Камуністычны маніфест», параўн.: «бывала, ідзе *семінарысты*» (1914, Наша ніва) (але трохі ніжэй у тым жа творы: «*семінарыст* пройдзе»); *капіталістымі* (СБ 1923, студзень). Сярод запазычанняў і наватвораў дакастрычніцкага перыяду аўтары «Гісторыі...» згадваюць толькі формы на *-іст/-іста*, але не прыводзяць ніякіх формаў на *-істы* (КРАМКО 1968: 148).

Паспяховаму пранікненню адпрыметнікавых назоўнікаў на *-істы* ў беларускую літаратурную мову магла спрыяць таксама іх наяўнасць ў такіх аўтарытэтных лінгвістычных працах як слоўнік Івана Насовіча (дзе прыводзіліся формы *арганістыі, басыстыі*) і «Беларуская граматыка для школ» Браніслава Тарашкевіча (дзе ў якасці прыкладу абеларушанага запазычанага слова прыводзілася ў тым ліку форма *арганісты*).

Літаратура

- АБРЭМСКА-ЯБЛОНСКА А. Да гісторыі нармалізацыі беларускай літаратурнай мовы. // Беларуская і славянскае мовазнаўства. Мінск, 1972. 21–26.
- АВШ = Антырэлігійнае выхаванне ў школе. Вып. 1. Менск, 1930.
- АРАБЕЙ І. Што такое фізкультура і як ёю займацца. Менск, 1930.
- БАЙКОЎ М. Да пытання аб чужаземных словах у нашай мове. // Польша 1927/4: 150–168.
- БАХУТУ = БАХЦЕЎ Х. Ужыванне тарфяных угнаенняў у сельскай гаспадарцы. Менск, 1930.
- ББ = Бальшавік Беларусі.
- БЕЛАРУСКІ = Беларускі правапіс (праект). Менск, 1930.
- БРС = Беларуская работніца і сялянка.
- БРУК Г. Я. Як сельскагаспадарчому рабочаму захаваць і ўзмацаваць сваё здароўе. Менск, 1930.
- ВНАГРАДАЎ З., СЕЎРУК М. Наша камуна. Лемангар для калгаснікаў і сельгасрабочых. Менск, 1930.
- ГЛАДКОЎ Т. Галаваногі чалавек. Апавяданні. Менск, 1930.
- ГОЛЬД М. Пракляты агітатар. Менск, 1930.
- ГРК = Гарбацэвіч Л. Рабочая кніга па беларускай мове. Выд. 2. Менск, 1930.
- ДАШКЕВІЧ Л. Вада і жыццё. Менск, 1930.
- ЗАПРУДСКІ С. М. Да пытання аб дынаміцы узусу беларускай літаратурнай мовы ў 1920 – 1930-я гады. // Язык и социум. Материалы V Международной научной конференции. Часть 2. Минск, 2003. 173–177.
- Зв. = Звязда.
- ЗПК = За пралетарскую культуру. Менск, 1930.
- КааБ = Кааперацыя БССР.
- КРАМКО І. І., ЮРЭВІЧ А. К., ЯНОВІЧ А. І. Гісторыя беларускай літаратурнай мовы. Том 2. Мінск, 1968.
- КРАСАЧКІН В. Цыбуля і часнок. Менск, 1930.
- ЛіМ = Літаратура і мастацтва.
- ЛУКАШАНЕЦ А. А. Словаўтваральныя нормы. // Беларуская мова. Энцыклапедыя. Мінск, 1994. 518–519.
- ЛУКАШАНЕЦ А. А. Актыўныя працэсы ў сучасным беларускім словаўтварэнні. // Беларуская мова ў другой палове XX стагоддзя. Мінск, 1998. 19–27.
- ПА = Працаўнік асветы.
- СБ = Савецкая Беларусь.
- ХРОМЧАНКА А. Р. Назоўнікі на *-істы / -ысты* ў беларускай мове. // Роднае слова 1993/9: 25–27.